

timotea vrábllová

Vážim si prácu autorov a prekladateľov, ilustrátorov, grafikov, redaktorov, vydavateľov a tlačiarov. Odrazila sa aj v kolekcii kníh, ktoré možno považovať za prínosné tituly sezóny. Žiada sa mi to zdôrazniť, lebo uplynulá sezóna bola kvantitatívne mimoriadne bohatá. Viac ako 170 titulov len pôvodnej tvorby. Nerátam preklady a reedície. Je to globálny trend, v ktorom sa pomyselný progres spája s kvantitou. K skutočnej, hodnotnej knihe.

Príjemné zamyslenie v BIBIANE nad knižným rokom 2018

LUDOVÍT FULLA / Fulla deťom

FRANTIŠEK ROJČEK

Na zmrzline so žirafou

Vydavateľstvo

Matice slovenskej, s. r. o.

Rojčekovská hravá poetika sa det-skému čitateľovi odkrýva zľahka. Autor ju využíva ako vzťahový a aktivi-začný príznak – svet je v hre pred-stavovaný ako otvorené, priateľské miesto, ktoré sa dá s plným nasade-ním skúmať. Podnety a nečakané ob-javy plynú napokon i zo samotného jazyka. Autorov štýl je postavený na pointovaní tém, vnútorných súvislos-tí, alebo aj drobných detailov, na kto-ré chce zaostriť pozornosť.

P. ŠTEFANKOVÁ A M. ŠTEFANKOVÁ

Čmáranica a Machuľa

Vydavateľstvo SLOVART, spol. s r. o.

Ocenenú jarnú kolekciu spestrila knižka s didaktickým obsahom. Po-núka dieťaťu živú interakciu. Dve hr-dinky už vyskočili na maliarske plát-no. Určite sa oplatí túto udalosť si všimnúť! Nie každý čitateľ sa však hneď „vrhne“ do diania. No knižka je vo veselom naladení. A to býva pre dieťa signál, že sa mu oplatí skúšať. Podnetne hravo. Má možnosť zažiť, skúmať a vlastným dielom sa pričiniť o spoločné putovanie s kamarátkami z knihy. Aj tým, že si v knižke sám do-tvára „plátno“, na ktoré ony už pred ním smelo vstúpili.

LUBOSLAV PAĽO

Môj kocúr Tamtam

IKAR, a. s.

Pozor! Hrá sa s nami reprezen-tant mačacieho rodu! V pravom slo-va zmysle. Slobodomyselný, trochu provokatívny v tom, čo kto dokáže: ty alebo on? Mačacím spôsobom vie prilákať pozornosť. Kocúr Tamtam je výrazný, živý a odvážny partner pre hru no i pre dialóg. Obrázková kniž-ka Luba Paľa patrí k výborným autor-ským i vydavateľským projektom ur-čeným najmladším adresátom (bato-latá, predškolači).

Autor sa dômyselne približuje vý-vinovým potrebám adresátov. Kniha pritom neustrnula v účelovosti. Je in-špiratívna aj ako umelecký koncept.

Postavičku kocúra portrétuje tak, aby vytváral priestor pre interakciu. Tamtam je znázornený v akciách ty-pických pre každodenný život mač-ky. Nie však tak, ako to zvykne bý-vať v mnohých súčasných knihách o zvieratách, ktoré predkladajú die-ťaťu skôr informáciu, slovníkové hes-lo, než plnohodnotný stimul k po-znaniu cez skúsenosť a zážitok. V Pa-lovej knižke sa dieťa môže aktívne a po svojom zoznamovať s činnos-ťami a objektmi, ktoré tvoria životný kontext zvieratka.

Autor využíva spôsob myslenia dieťaťa, anticipuje jeho vlastné spo-znávanie cez akciu vychádzajúcu z vnímania vlastného tela, najbliž-šieho okolia i širšieho priestorového plánu. Zároveň čitateľa láka k tomu, aby si na základe fragmentov dia-

nia vytvorilo príbeh, v ktorom príbeh dňa prežíva s Tamtamom. Môže pritom využívať to, čo samo dobre pozná a čo vidí aj pri zvieratku. Takto ho vedie k dôvernejšiemu vzťahu. Veď láska k zvieratku nás privádza k tomu, aby sme si hľadali spoločný príbeh a spolu s ním ho prežívali. Aký cenný vklad!

EVA LUKA

Pani Kurčaťová 1

Vydavateľstvo Modrý Peter

Prekladateľka a poetka Eva Luka sa vybrala na svoju prvú autorskú výpravu do sveta detských kníh. Pritom užitočne zúročila vlastné skúsenosti z poznávania exotiky a rôznorodých kultúr. Jej debutová knižka pre deti je tradičná i experimentálna súčasne. Priznane nadväzuje na „otcov“ nonsensovskej línie autorskej rozprávky – najmä na Edwarda Leara a Lewisa Carolla. Z Leara autorka preberá postupy spojené s hyperbolizáciou postáv. Vizúálne (vlastnými ilustráciami) i literárne.

Nonsens nie je nezmyselný. A v našej literárnej kultúre má mimoriadne zdravé a živé zázemie už od konca 50. rokov (L. Feldek, M. Válek, J. Navrátil, M. Ferko, J. Pavlovič, T. Janovic a v neskoršej generácii napríklad D. Hevier). Autorke sa naň podarilo nadviazať nie v prvoplánových scénach, (s ktorými sa najmä v súčasnej poézii pre deti stretávame často), ale na hlbšej úrovni. Dokázala čo-to preniesť z „kultúrneho kódu“ nonsensovskeho jazyka. Ponúka kľúč – lepšie sa prizrieť tomu, čo má v našom životnom priestore razanciu, intenzitu, až do zveličeností.

Pozeráme sa na veci, ktoré zvučia, hučia a znejú tak osobite, že ich potrebujeme vnímať s extrémnou citlivosťou. Tú pripomína aj ucho-ušisko pani Kurčaťovej. Vďaka týmto vnemom sa dostávame do tých rovín a oblastí života, v ktorých zažívame svet v jeho logickej i iracionálnej optike. K Alici v Krajine zázrakov sa autorka približuje carollovskou hrou – využíva fragmentárne odkazy na iné žánre, kombinácie poézie a prózy. Napokon aj samotná kniha ako celok je ako keby pomyselnou veľkou básňou. Jej básnickým prológom je sám jej obsah. Ten môžeme dokonca aj kontinuálne čítať ako báseň. To samozrejme ponúka ďalšie interpretačné možnosti. Aký je to svet, v ktorom sám náčrt vecí je deklamáciou, poetickým vyjadrením, a nielen suchopárnym zoznamom tém? Je poézia knižného obsahu len hrovou nadenosťou alebo je za tým viac?

Autorka ponúka čitateľovi viac možností, ako sa dá dielo uchopiť. Každopádne, dielko by sa malo čítať pomaly. Tak postupne degustovať, vychutnávať. Akostné prívlastky sú totiž v tomto prípade digresie. Je ich dosť. Buď nám prebijú „chuť“, alebo sa nám v novú chuť spoja. A len vtedy, ak sme sa prehryzli povrchovou dejovou líniou a reflektujeme v hlbších (aj kultúrnych) súvislostiach.

Nonsensový jazyk býva pre dnešných čitateľov orieškom. (Ako si sme sa v myslení priveľmi prispôbili zjednodušenostiam súčasného životného štýlu). Aj preto vítam snahu ďalšej cestovateľky zblížiť nás s touto neobvyklou kultúrou.

Dcéra Slávy

Prebásnil Lubomír Feldek,
Perfekt, a. s.

Významným literárnym i vydavateľským počinom je prebásnené vydanie *Dcéra Slávy* Jána Kollára v podaní Lubomíra Feldeka. Autor v ňom nadväzuje na istú líniu vlastnej tvorby, v ktorej sa usiluje priniesť a preniesť hodnotné pamiatky literárneho dedičstva tak, aby ich oživil súčasníkom.

Slovo prebásnenie platí v tomto prípade v celom významovom rozsahu. Kollárova *Slávy dcéra* je významným klasickým dielom. A aj v novej prebásnenej podobe ju možno označiť za literárny skvost. Feldekovi sa podarilo pretlmočiť Kollárovo dielo, nájsť mu primeraný kultúrny ekvivalent. Jeho podanie pritom vnútorne zodpovedá básnickému jazyku, poetike a videniu Jána Kollára.

Feldek s príznačnou odvahou a istotou zručného majstra modeluje výrazový aparát básnickej skladby. Vychádza z jej prvého vydania (podľa Kollára nie ešte úplného), v ktorom

je výraznejšie vyzdvihnutá lúboštná línia.

Kollárov jazyk nezjednodušuje. Naopak. Pracuje s jeho farbistosťou, miestami exaltovanosťou a nevyhýba sa ani archaizmom. Akoby vsádzal na to, čo je pôsobivou a mimoriadne dynamickou stránkou diela – na jeho emocionalitu. Čitateľ sa ňou zľahka prenáša aj cez tie zákutia textu, ktoré vyžadujú hlbšiu znalosť lexiky alebo kultúrnych kontextov, na ktoré básnická skladba odkazuje. Pre dospievajúceho človeka je pritom aj exaltovanosť prirodzená. Obzvlášť, ak je spojená s témami lásky. A v tejto rovine Feldek pôsobivo rozohráva s čitateľom dialóg. Pred očami mu nasvecuje farby, línie Kollárových obrazov, necháva vyznieť podstatným bodom, elementom, ktoré vynášajú ich hlbšie obsahy a podporujú ich citový náboj.

Feldek sám sa v materiáli skladby nestráca. Nachádza si legitímny priestor aj pre vlastné poslanstvo. Po výbornom prebásnení Piesne Šalamúnovej je to Feldekov ďalší vynikajúci impulz k „citovej výchove“ mladých čitateľov.

NAJLEPŠIE KNIHY JESENE**VINCENT ŠIKULA****Deti**

Zostavila Anna Blahová-Šikulová,
IKAR, a. s.

Láskavá a pôvabná – tak pôsobí zbierka drobných poviedok Vincenta Šikulu *Deti*. Ponúka možnosť objaviť majstra prostredníctvom príbehových miniatúr. Ide o edíciu drobných próz, roztrúsených v rôznych

detských časopisoch. Je to vzácny a náročný, no dobre zvládnutý vydavateľský počín Anny Blahovej-Šikulovej. Od editorky vyžadoval značné úsilie, múdrosť a skúsenosť v tom, ako vyberať a skladať „čriepky“, aby sa v nich zaskvela celá mozaika: nie čo do rozsahu korpusu textov, ale do pestrosti a autentickej škály obsahov. Tak, aby nám zmysluplne priblížila obraz autora. A podarilo sa!

Anna Blahová-Šikulová postupovo

vala uvážlivo a citlivo. Necháva vyniesť nuansy autorovho literárneho jazyka. A detskému čitateľovi otvára možnosť zahĺbiť sa do sveta cez jednotlivosť, drobný okamih, detail, ktorý by inak ľahko prehliadol. Možno práve takto si uvedomí tajomstvo detailov. Ich silu, význam v okolnostiach.

V Šikulových drobných prózach príznačne cítiť dobrú životnú os. Múdry základ. Vystavaný z osobne odpozorovaného životného priestoru. A z hĺbky prežitého vzťahu (či voči prostrediu alebo k ľuďom). Navyše vzťahu láskavého.

BEATA PANÁKOVÁ

Iason a Medeia

Perfekt, a. s.

K skvostom minuloročnej sezóny patrí adaptácia starovekého – *Iason a Medeia* v podaní Beaty Panákovvej. Je ďalšou zo série antických príbehov v nádhernom výtvarnom prevedení. A tak sa texty vysokej kultúrnej hodnoty dostávajú do dialógu s výtvarným stvárnením umeleckej hodnoty. Literárne spracovanie Beaty Panákovvej pritom tomuto ambicióznemu zámeru v plnej miere zodpovedá. Autorka k výberu látky nepristupuje rutinne, pragmaticky. Citlivo a premyslene si zvolila zorný uhol rozprávania. Rozhodla sa pre klasickú formu iniciačného dialógu. Ním rámcuje hlavný príbeh.

Vybrala si príhodnú formu. Zvolila ju funkčne. V koncepcii rozprávania má totiž dôležitý význam. Čitateľovi naznačuje, že príbeh či príbehy, s ktorými sa zoznami, majú ľudsky zásadný význam. Uvádzajú mladého

človeka do života. Nie sú len tak pre zábavu.

Sám obsah udalosti prológu je príťažlivý. Obzvlášť pre tých, ktorí sa vedú stotožniť s tým, čo žiak v rozhovore s učiteľom Cheirónom prežíva. Veď ide o budúceho hrdinu hrdinov Achilla! Dospieva. A tak ho musela nesmierne vzrušovať túžba po hrdinstve. Aká je „ikonografia“ hrdinu? Aká je cesta k hrdinským miestam? Čo to všetko obnáša? Stačí pôvod? Mužnosť? Je potrebná náhoda? Alebo božská moc? A kontext týchto otázok Panáková umne vniesla do rozprávania.

V pútavom rozhovore učiteľa Cheiróna (symbolická postava kentaura) s mladým žiakom Achilleom spoznávame osudy jeho voľakedajšieho žiaka, Iasona. Cesta, ktorú Iason a argonauti museli prestať či vykonať (i v symbolickom zmysle), však nie je len dobrodružným alebo dramatickým rozprávaním o hrdinoch. Odkazuje k rozsiahlemu vnútornému priestoru ľudskej duše. V ňom sa čitateľ zoznamuje s peripetiami ľudského prežívania citu, vášne, vernosti či zrady. Obsahuje temné hlbiny (morí) i malebné zákutia (Kolchidy). Zmietanie na lodi v búrkach i dychtivú plavbu vpred v ústrety cieľom. K akým? Naliehavé témy a ich obsahy sú pritom v autorkinom podaní sprostredkované s mimoriadnym citom pre mieru voči detským adresátom.

Iniciačný príbeh má v kultúrach silnú tradíciu. Aj preto, že je zameraný na to, čo je pri dosahovaní cieľa zmysluplné. Je veľmi prínosné, že sa v kvalitnom podaní dostáva aj k súčasným deťom.

Rok Sivka ohniváka

TRIO Publishing, s. r. o.

Na Toňu Revajovú si čitatelia zvykli ako na autorku spoločenských próz zo života detí. Jej knihy sú medzi deťmi populárne, hoci nejde o tituly „lahšieho čítania“. Je to blízkosťou, ktorú Revajová dokáže príbehom otvoriť. Deti intuitívne po nej siahajú ako po tom, čo je autentické.

Tajomstvo priblíženia nie je ani tak v témach, ale v Revajovej spôsobe rozprávania. Nie je v ňom vzdialenou pozorovateľkou. So svojimi postavami sa zásadne nepohráva. Odvážne vkladá do rozprávania osobné zaujatie, je v ňom bytostne prítomná.

Malá Anna sedí na zemi a nevníma nič okrem domina. „Čo robíš, Anna?“ spýta sa Magdalénka. „Slová!“ povie malá Anna a nadšene opakuje: „Robím slová!“

V tomto príbehu je čitateľ svedkom „vesmírneho“ zázraku. Príbeh totiž unáša malú Annu k hviezdám. Ide o nádherný a závažný bytostný okamih; ved' (malý) človek prežíva vlastný objav, cíti túžbu rásť a dosiahnuť svoj cieľ. Chce poznávať až za hranicu všetkých možností – „ad astra“. Ved' sa chce naučiť čítať. Chce byť školáčkou.

Na takéto detské túžby reagujeme obyčajne s chápacím úsmevom. Teda s istým odstupom. To Revajová rozhodne neurobí. S citlivosťou a porozumením odkrýva hĺbku a význam Anninho sna. Jeho hodnota zažiarí až k hviezdám. Nie je to vzletné konštatovanie. Anna dostáva svoj šlabikár ako darček od dievčatka, ktorého život náhle ukončila zákerná choroba. V spektre tejto udalosti intenzívne zaznieva hodnota túžby rásť.

Príznačným majstrovstvom Revajovej je – v diele do hĺbky zvládnutá – psychológia postáv. Rozprávač v er-forme je pritom empatickým sprievodcom. Jeho podanie príbehu sa blíži až k vnútornému hlasu malej Anny.

Autorka príznakovo stvárňuje prežívanie dievčatka cez poetiku význačného času. To detské, krehké, citlivé sa výrazovo spája s pomyselným vnútorným „cvalom“ na hojdacom koníkovi Sivkovi. Vychádzky na koni sú výsadou, ktorú Anna získala v škôlke ako prejav priazne kamaráta Jožka Vranu. Revajová nepodľahla pokušeniu, a „výjazdy“ Anny do krajov fantázie ponecháva zahalené. Ved' ide o Annin intímny priestor. Čitateľ ho môže tušiť, jemne cez náznaky a príznaky sa ho aj dotknúť. No len po hranicu vlastného hlbšieho vnímania a empatie. Nejde tu o „reality show“. V smelších kontúrach je vykreslená Anna v situáciách, kde autorka rozkrýva jej cieľavedomú snahu stať sa školáčkou, porásť, naučiť sa. Cez udalosti, v ktorých Anna odvažne bojuje za svoj školácky status.

Rok Sivka ohniváka je pre Annu vlastne „rokom šlabikára“. Učí sa v ňom čítať nielen tie knižné písmeňky, ale aj čítať po riadkoch a medzi riadkami vzťahov, ľudskej blízkosti a spoznávať rozľahlý svet okolo seba. Až „ad astra“, kam ju uniesol prvý príbeh, ktorý si už ako škôlkarka sama od seba dokázala prelúskat'.

DANIEL HEVIER**Vtáčia legenda**

TRIO Publishing, s. r. o.

Knižka Daniela Heviera *Vtáčia legenda* vznikla na podnet nádherných ilustrácií Vlada Krála. Hevier

v nej pokračuje v rozvíjaní témy rozprávačstva, ktorou sa aj v tvorbe pre deti a mládež už dlhšie zaoberá (napríklad v dielach Krajina Agord, Svet zachráni rozprávky, Chyméros). Rozprávačstvo má v autorových posledných prózach existenciálny rozmer. Má záchovný charakter. Udržiava vedomie kontinuity jedinca i kolektívu. Poukazuje na jeho vyšší zmysel.

Vo *Vtácej legende* Hevier zužuje optiku na rodinný priestor. Hľadanie spoločného príbehu je cestou, na ktorej sa upevňuje medzigeneračný vzťah, vytvára sa blízke porozumenie, „partáctvo“ (medzi dedom a vnukom s príznačnými menami Peter Stehlík a Martin Straka). Rozprávať a spoločne vymýšľať sa bude legenda o vtákoch. A ešte k tomu rovno počas letu. Na palube lietadla, na spoločnej prázdninovej ceste

do Edinburgu. Na skutočného rozprávača človek dorastá poznávaním a cez skúsenosti v životných zápasoch. Spoločné rozprávanie „vtácej legendy“, je teda v niečom aj ľudsky zásadné. Nie je len vymýšľaním „od buka do buka“, no je tvorivým procesom, v ktorom zároveň dochádza aj k bytostnej výmene toho, čo každý z rozprávačov zažil alebo spoznal vo vlastnom živote. Hevier sa pritom pohráva s látkou, formou, hrá sa s kontextami, ktoré mu prepájajú slová a ich mnohoraké významy. Nepriamo tak vtáhuje detského čitateľa do poznávania mnohovrstevnatosti a mnohovýznamovosti tém a obsahov spojených s témou vtáctva, lietania, no tiež do čítania žánrov, ktoré človeku približujú tieto symbolické obsahy dotýkajúce sa hlbších skúseností ľudstva.

NAJLEPŠIE KNIHY ZIMY

RÓBERT BEUTELHAUSER

Zbohom monarchia, vitaj republika
Vydavateľstvo SLOVART, spol. s r. o.

Titul je pokračovaním úspešnej série *Naša hrôzyplná história*. Tento vydavateľský projekt je zameraný na popularizáciu histórie medzi čitateľmi základných škôl. Čitateľsky je teda v mnohých ohľadoch ústretový. Napríklad nadľahčeným, humorným štýlom rozprávania, informácie sú podávané v štylizovanom rozprávaní, súvislý text sa strieda s komiksom.

Ocenený titul pripomína historické obdobie vzniku tzv. prvej republiky ako spoločného štátu Čechov aj Slovákov. Predstavuje čitateľom nie-

len veľké dejiny „rozpadu rakúsko-uhorskej monarchie“. Prináša im aj pohľad na každodenný život na slovenskej dedine, ale aj v mestách. Poukazuje na to, ako vplývala priemyselná revolúcia na zmeny v životnom štýle obyvateľstva. Autor príťažlivo sprostredkúva pramene. Čitateľia majú možnosť nazrieť do osobnej korešpondencie vojaka z východného frontu.

Najlepšie knihy roku 2018 sú už dávno na cestách-necestách k čitateľom. Nech sa nám teda vrátia ako odmena. V tom, že im pomôžu slobodne rásť.